

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Громадський проєкт (практикум)

РОЗРОБНИК

Андрій Стойка

професор кафедри маркетингу та туризму, професор кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, професор

a.stoika@mu.edu.ua

КАФЕДРА

публічного управління та адміністрування

cpma@mu.edu.ua

4

кількість кредитів ектс

80 / 40

годин аудиторної / самостійної роботи

залік

форма контролю

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

магістр

РІК ПІДГОТОВКИ

перший та другий

1 семестр

МОВА ВИКЛАДАННЯ

українська

СТАТУС ДИСЦИПЛІНИ

обов'язкова

ПРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум проводиться на магістерському рівні з першого до третього семестру і не має специфічних академічних передумов. Однак знання, отримані на бакалаврських програмах за спеціальностями галузей знань "Управління та адміністрування", "Журналістика", "Економіка", "Соціологія" або "Соціальна робота", можуть сприяти глибшому розумінню процесів організації, комунікації та управління в межах громади. Цей курс є базовим для формування практичних навичок у плануванні та реалізації громадських проєктів, тому очікується, що студенти готові працювати у міждисциплінарних командах, застосовувати свої знання на практиці та долучатися до вирішення актуальних суспільних проблем.

АНОТАЦІЯ

Практикум "Громадський проєкт" є інтегрованою міждисциплінарною освітньою компонентою, яка спрямована на розвиток практичних навичок студентів у створенні, управлінні та реалізації громадських ініціатив. Цей практикум об'єднує студентів освітніх програм "Управління територіальною громадою", "Публічні комунікації" та "Публічна історія", даючи їм можливість працювати у міждисциплінарних командах над реальними проєктами, спрямованими на покращення соціального, економічного та культурного життя громад.

Студенти матимуть змогу працювати над різними типами проєктів: від соціальних ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих верств населення, до дослідницьких проєктів, пов'язаних із стратегічним розвитком громад. Особливий акцент робиться на волонтерських проєктах, які сприяють активному залученню студентів у життя громади та формують навички соціальної відповідальності.

Одним із ключових елементів практикуму є тренінги з фандрайзингу, де студенти навчаться писати проєктні пропозиції, знаходити фінансування та залучати ресурси для реалізації своїх ініціатив. Під керівництвом викладача студенти вивчатимуть ефективні стратегії пошуку донорів, грантових програм і способи успішної презентації своїх проєктів. Навички фандрайзингу та проєктного менеджменту є необхідними для забезпечення сталості проєктів і їх реалізації на високому рівні.

Практикум передбачає такі етапи: визначення проблеми або можливості в громаді, розробка стратегії проєкту, написання проєктної заявки, пошук фінансування, реалізація проєкту, моніторинг результатів та підсумкова презентація. Кожен етап роботи над проєктом передбачає практичну діяльність, включає обговорення ідей та отримання зворотного зв'язку від викладача та одногрупників.

Студенти також розвиватимуть навички ефективної комунікації, роботи в команді, а також вчитимуться співпрацювати зі стейкхолдерами, державними та громадськими організаціями. У результаті вони будуть здатні створювати інноваційні рішення для вирішення соціальних, економічних і культурних проблем громад, зважаючи на принципи сталого розвитку та соціальної відповідальності.

Міждисциплінарність практикуму забезпечує його вплив на формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- ЗК02. Здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК03. Здатність розробляти та управляти проєктами.
- ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.
- ЗК07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
- СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.
- СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.
- СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Практикум має тісні міждисциплінарні зв'язки з такими основними галузями: **Управління та адміністрування** надає студентам знання про управлінські процеси, необхідні для розробки та реалізації громадських проєктів; **Економіка** допомагає студентам розуміти принципи фінансового планування, складання бюджету та фандрайзингу, що є критично важливими для залучення ресурсів і успішної реалізації проєктів; **Маркетинг** сприяє розумінню того, як ефективно просувати громадські ініціативи, залучати увагу до проєктів та комунікувати з цільовою аудиторією, що є важливим для успіху громадських та волонтерських проєктів; **Журналістика** допомагає розвивати навички публічних комунікацій, взаємодії з медіа та громадськістю, а також висвітлення проєктної діяльності; **Право** забезпечує знання нормативно-правових актів, регулювань і юридичних аспектів, необхідних для реалізації громадських проєктів у межах правового поля; **Соціологія** надає інструменти для проведення досліджень, аналізу потреб громад та оцінки соціального впливу реалізованих проєктів; **Соціальна робота** формує розуміння соціальних аспектів ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих груп населення та волонтерську діяльність. Завдяки цим міждисциплінарним зв'язкам, студенти здобувають комплексні навички для ефективної роботи у громадському секторі, що дозволяє їм успішно реалізовувати проєкти та впливати на розвиток громад.

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розвиток у студентів практичних навичок розробки, управління та реалізації громадських і волонтерських ініціатив. Особливий акцент робиться на навчанні студентів ефективного фандрайзингу — написання проєктів та пошуку фінансування для їх реалізації. Практикум спрямований на те, щоб студенти, працюючи в міждисциплінарних командах, навчились аналізувати потреби громад, планувати проєкти, залучати зацікавлені сторони та забезпечувати фінансування, зокрема для соціальних та волонтерських проєктів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Організаційні збори та Теоретичне заняття Види громадських проєктів (2 години)	<ul style="list-style-type: none">○ третя місія університету○ види громадських проєктів○ актуальні напрями громадських проєктів○ вибір тем проєктів○ розподіл на команди
---	--

<p>Тренінг Проектний підхід до вирішення проблем громади (6 годин)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ визначення та формулювання проблеми (дерево проблем) ◦ актуальність проблеми ◦ мета та завдання проєкту ◦ цільові групи та бенефіціари ◦ очікувані результати ◦ сталість проєкту ◦ ризики та стратегії їх мінімізації ◦ план реалізації проєкту ◦ бюджет проєкту ◦ моніторинг та оцінка проєкту
<p>Тренінг Фасилітація групових обговорень (4 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Оволодіння техніками фасилітації для ефективного проведення групових зустрічей. ◦ Вміння координувати обговорення, підтримувати активну участь та досягати консенсусу. ◦ Розвиток навичок управління динамікою групового процесу.
<p>Теоретичне заняття Формулювання проблеми та визначення цільових груп: концептуальні основи (2 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Теоретичні засади формулювання соціальних проблем у контексті розвитку громади. ◦ Ідентифікація цільових груп: критерії сегментації та оцінка потреб різних категорій населення. ◦ Визначення стейкхолдерів та механізми їх залучення до реалізації проєкту.
<p>Тренінг Ефективна презентація проєкту (4 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Навички створення інформативних і візуально привабливих презентацій. ◦ Здатність підготовки презентації, орієнтованої на цільову аудиторію. ◦ Техніки переконливої та структурованої презентації проєкту.
<p>Теоретичне заняття Логіка втручання у проєктному підході: планування змін (2 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Концепція логіки втручання: теорія змін у проєктній діяльності. ◦ Методологія побудови дерева проблем та дерева цілей: системний підхід до розв'язання проблем. ◦ Формулювання цілей та завдань проєкту: критерії SMART та оцінка досяжності цілей.
<p>Теоретичне заняття Формування проєктної команди: управлінські підходи та рольові моделі (2 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Стратегічне управління проєктними командами: принципи формування команд за компетенціями. ◦ Рольові моделі та управління міжособистісними взаєминами в команді. ◦ Лідерство та командна динаміка: принципи ефективної комунікації та вирішення конфліктів.
<p>Тренінг Розвиток лідерських якостей у команді проєкту (6 годин)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Розвиток лідерських якостей та вміння керувати командою. ◦ Навички мотивації та координації роботи групи. ◦ Здатність ухвалювати ефективні рішення у складних ситуаціях.
<p>Тренінг Переговори та залучення партнерів (6 годин)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Вміння виявляти та врегульовувати конфлікти всередині команди. ◦ Навички медіації та пошуку компромісів. ◦ Розвиток емоційного інтелекту для ефективної взаємодії в команді.
<p>Теоретичне заняття Стратегічне планування в проєктному менеджменті: теорія і практика (2 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Підходи до стратегічного планування в проєктах: визначення довгострокових та короткострокових цілей. ◦ Розробка дорожньої карти проєкту: етапи, ресурси, часові рамки. ◦ Планування результатів та показників успішності: оцінка впливу проєкту.
<p>Теоретичне заняття Бюджетування проєктів: фінансове планування та управління ресурсами (2 години)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Принципи формування бюджету громадських проєктів: статті витрат та джерела доходів. ◦ Методи контролю та управління бюджетом: оцінка ресурсних потреб та ефективного їх використання. ◦ Прогнозування фінансових ризиків та їх мінімізація у процесі реалізації проєкту.

Теоретичне заняття Залучення фінансування: стратегічні підходи до фандрайзingu (2 години)	<ul style="list-style-type: none"> Механізми залучення фінансування для громадських проєктів: грантові програми, корпоративна соціальна відповідальність, державна підтримка. Підготовка конкурсних проєктних заявок: вимоги до структури та змісту. Переговори з донорами та залучення партнерів: стратегічні комунікації у процесі
Тренінг Ораторське мистецтво та публічні виступи (4 години)	<ul style="list-style-type: none"> Оволодіння техніками впевненого публічного виступу. Розвиток уміння чітко та структуровано подавати інформацію. Здатність взаємодіяти з аудиторією та ефективно відповідати на запитання.
Теоретичне заняття Реалізація проєкту: операційне управління та контроль виконання (4 години)	<ul style="list-style-type: none"> Операційне управління проєктом: координація виконання завдань та управління ресурсами. Методи моніторингу та оцінки результативності: контроль проміжних результатів і коригування проєктного плану. Управління ризиками в процесі реалізації: розробка стратегії реагування на потенційні виклики.
Тренінг Управління конфліктами у команді (6 годин)	<ul style="list-style-type: none"> Вміння виявляти та врегульовувати конфлікти всередині команди. Навички медіації та пошуку компромісів. Розвиток емоційного інтелекту для ефективної взаємодії в команді.
Теоретичне заняття Оцінка результатів та підсумкова звітність: методи та інструменти (2 години)	<ul style="list-style-type: none"> Кількісні та якісні методи оцінки результатів проєкту: метрики впливу та результативності. Підготовка фінальної звітності: вимоги до змісту, структури та оформлення. Презентація результатів проєкту: ефективні методи комунікації з громадою та донорами.
Тренінг Створення промо-відео для громадських проєктів (4 години)	<ul style="list-style-type: none"> Оволодіння базовими інструментами відеозйомки та монтажу. Вміння створювати промо-відео, що підкреслює цінність проєкту. Навички роботи з аудіовізуальними засобами для просування проєкту.
Тренінг Візуальний дизайн для презентацій та матеріалів проєкту (6 годин)	<ul style="list-style-type: none"> Оволодіння основами візуального дизайну для створення інфографіки, постерів та презентацій. Вміння використовувати графічні інструменти для представлення інформації. Здатність досягати естетичної привабливості та інформативності в матеріалах.
Тренінг Використання соціальних мереж для просування проєкту (4 години)	<ul style="list-style-type: none"> Навички створення контенту для соціальних мереж з метою залучення аудиторії. Здатність будувати стратегію комунікацій у соціальних мережах для громадського проєкту. Оволодіння інструментами аналітики та оптимізації контенту.
Тренінг Створення веб-сайту для громадського проєкту (5 годин)	<ul style="list-style-type: none"> Оволодіння базовими навичками веб-дизайну та розробки простого сайту. Навички наповнення сайту інформацією та управління контентом. Вміння використовувати сайт для комунікації з громадою та поширення інформації про проєкт.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ

основними методами навчання, що використовуються під час практикуму є:

- Проблемно-орієнтоване навчання** – студенти самостійно визначають ключові проблеми громад, аналізують їх та розробляють рішення, засновані на логіці втручання. Цей метод сприяє розвитку критичного мислення та навичок розв'язання реальних проблем.
- Метод проєктів** – студенти працюють у командах, розробляючи громадські проєкти, від етапу аналізу потреб громади до впровадження рішень. Метод проєктів забезпечує комплексний підхід до навчання, що включає планування, реалізацію та оцінку результатів.

- **Метод аналізу ситуацій (кейс-стаді)** – розгляд реальних або змодельованих проблем у громадах. Студенти аналізують ситуації та пропонують стратегії втручання для їх вирішення.
- **Діалоговий метод** – постійні обговорення у групах дозволяють студентам формувати навички публічної аргументації, спільного вирішення проблем та прийняття колективних рішень. Використання діалогового методу сприяє розвитку комунікаційних навичок.
- **Інтерактивні методи навчання** – включають роботу в групах, мозкові штурми, обговорення та зворотний зв'язок від викладача. Це дозволяє студентам активно долучатися до процесу навчання, обговорювати різні підходи та отримувати конструктивну критику своїх ідей.
- **Метод ролевих ігор** – студенти беруть на себе ролі членів громад або зацікавлених сторін, щоб зрозуміти різні перспективи на проблему та вивчити різні підходи до її вирішення. Це сприяє кращому розумінню цільових груп та їхніх потреб.
- **Метод самооцінки та рефлексії** – студенти регулярно оцінюють свій прогрес, аналізують свої дії та приймають рішення щодо корекції стратегії проєкту. Це допомагає розвивати навички самостійного управління навчанням та рефлексії.

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Аудиторна робота	<ul style="list-style-type: none"> ◦ 9 теоретичних занять (20 годин), ◦ 12 тренінгів (60 годин)
Види навчальної діяльності студента	<ul style="list-style-type: none"> ◦ присутність та обговорення дискусійних питань на 9 теоретичних заняттях (20 годин); ◦ участь у 12 тренінгах, командна робота (60 години).
Самостійна робота студента	<ul style="list-style-type: none"> ◦ опрацювання питань, винесених на самостійне вивчення, а також запропонованого інформаційних та навчально-методичних матеріалів (10 годин); ◦ розробка громадського проєкту (30 годин).

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Академічна доброчесність здобувачів є важливою умовою для опанування результатів навчання за навчальною дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролю. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:
 - самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
 - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
 - дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
 - надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.
 Відповідно до Кодексу академічної доброчесності Маріупольського державного університету (пункт 3.4) за порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до наступної академічної відповідальності:
 - повторне проходження оцінювання (поточний, підсумковий контроль, залік, іспит тощо);
 - проведення додаткової перевірки всіх робіт авторства порушника;
 - позбавлення наданих МДУ пільг з оплати навчання;
 - оголошення догани із занесенням до особової справи порушника;
 - відрахування з МДУ;
 - інші, відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних локальних актів МДУ.
2. Здобувач має право на оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів згідно Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти в МДУ.
3. Участь в анкетуванні. Наприкінці навчального семестру здобувачам буде запропоновано заповнити анонімну анкету щодо якості викладання вивченої навчальної дисципліни. Заповнення анкети є важливою для вдосконалення освітнього процесу та системи внутрішнього забезпечення якості освіти МДУ та дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати думку здобувачів стосовно покращення змісту навчальних дисциплін.
4. Неформальна та інформальна освіта. Здобувач вищої освіти, який виявив бажання щодо визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, звертається із відповідною заявою про визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, в цілому для навчальної дисципліни /змістового модулю / практичних завдань з навчальної дисципліни/ завдань з практики тощо для здобувачів вищої освіти, до

деканату факультету, на якому викладається навчальна дисципліна. Процедура зарахування здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті.

РЕГЛАМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання з навчальної дисципліни: **100 балів**,
з них: 50 балів - поточна успішність та 50 балів - підсумковий контроль.
Оцінювання кожного семестру здійснюється окремо за семестр

Поточна успішність (види діяльності)	Бали (50)
Присутність на теоретичних заняттях, участь в обговоренні (6 занять по 2 бала)	12
Участь в тренінгах (4 тренінга по 7 балів)	28
Індивідуальне завдання	10

Додаткові бали поточної успішності нараховуються за результати навчання, отримані у неформальній та/або інформальній освіті (сертифікатні курси, участь у тренінгах, воркшопах) – разом до 10 балів.

У разі, якщо загальна сума балів поточної успішності перевищує 50 балів під час розрахунку інтегральної успішності, враховується 50 балів.

Підсумковий контроль проходить в формі презентації та захисту громадського проекту (50 балів)

Інтегральна оцінка визначається шляхом складання результатів поточного та підсумкового контролю та формується за шкалою оцінювання ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення МДУ про організацію освітнього процесу (п. 5.1): «Система оцінювання успішності здобувачів вищої освіти (зарахування залікових кредитів) є стандартизованою та формалізованою (враховує особливості шкали оцінки МДУ (100-бальна), національної («незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно») та ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F)»:

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів	Оцінка КТС	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	Залік
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали	Критерії оцінювання підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти (залік)
45-50	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі завдання підсумкового контролю. Брав участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях

35-44	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість завдань підсумкового контролю.
25-34	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину завдань підсумкового контролю
15-24	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив меншість завдань підсумкового контролю
1-14	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі завдання підсумкового контролю.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- РН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.
- РН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.
- РН09. Спілкуватися іноземною мовою на професійну тематику, обговорювати проблеми публічного управління та результати досліджень.
- РН10. Представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності.
- РН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лінк на освітній контентдисципліни:

<https://moodle.mu.edu.ua/course/view.php?id=13452>

Основна література

- Проектний менеджмент в діяльності громадських організацій. За загальною редакцією Наталії ДмитрукРежим доступу https://initiative.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Posibnyk_Fond-2020_kor.pdf
- Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб./[О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. –121 с.
- Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник- довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. – К., 2015 – 380 с.
- Бусленко, Б.В. Фандрайзинг неприбуткових організацій в Україні [Електронний ресурс] / Б.В. Бусленко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Economics/4_155_39_7.doc.htm.
- Дуглас Александер дж. основные принципы фандрейзинга / Александер Дж. Дуглас и Кристина Дж. Карлсон. – Д.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 240 с.
- Комаровський О.В. Фандрейзинг у питаннях, відповідях та цитатах. Навч. посібник. – Луганськ, 2007. – 54 с.
- Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері: метод. рек. для органів влади та недерж. орг-цій / В.В. Белявцева

- та ін.; за заг. ред. О.В. Кулініча. Харків: Золоті сторінки, 2017. 148с.
- о Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах — Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). —2020. — 246 с. <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Metodycheskoe-posobyе-po-otsenyvaniyu-potrebnostey.pdf>
-

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

після вивчення навчальної дисципліни студенти проходять анонімне анкетування та беруть участь в обговоренні з метою визначення задоволення потреб студентів і доцільності внесення змін у зміст та методи викладання і навчання задля оновлення та удосконалення НД. до вдосконалення змісту залучаються представники роботодавців, органів влади та місцевого самоврядування та інші партнери Маріупольського університету

Силабус затверджено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування протокол № 1 від 26.08.2024